

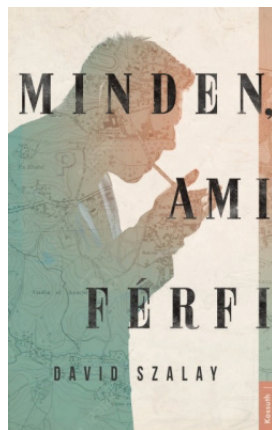
Laik Eszter

Íme, a férfi

Nagyobb ugrás aligha képzelhető el írói témaválasztás szempontjából, mint David Szalay második magyarul megjelent kötetében az előzőhöz képest. Míg *Az ártatlanság* a sztálini Szovjetunióban játszódó, izgalmas lélektani nyomozás, a tavaly Man Booker Díjra jelölt *Minden, ami férfi* című regény 21. századi férfisorsokat vonultat fel az „egységes” Európából. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a magyar fordítások nem a művek eredeti megjelenését követik: az író első regénye, *Az ártatlanság* és a *Minden, ami férfi* között Szalaynak már több kötete is megjelent – remélhetőleg majd magyarul is hozzáférhetők lesznek. Az íróval interjúk özöne olvasható a *Minden...* megjelenése óta, személye körül óriási érdeklődés támadt idehaza, ami érthető is: az apai ágon magyar származású, montréalai születésű Szalay londoni életével felhagyva néhány éve apai szülővárosába, Pécsre költözött vissza, jelenleg pedig Budapesten él, és a világsiker felé kacsingat.

A *Minden, ami férfi* univerzális jelenséget ragad meg, és igyekszik azt univerzálisan bemutatni, miközben hőseinek sorsa természetesen nem választható le arról, hová és mibe születtek bele. Ennyiben a görög sorsdrámák modern hősei (vagy antihősei) lépnek le a lapokról, persze epikai környezetben: nem egyetlen kiélezett konfliktusban vagy krízishelyzetben kell döntést hozniuk, hanem az életük egy bizonyos szakaszába kapunk betekintést, amely viszont, mint egy fraktál, az egészre enged következtetni.

Kilenc egymást követő történet kilenc férfigóssal – az író majd’ minden interjújában hangsúlyozza, hogy nem elbeszélésfüzérként, hanem egységes egészként, mondjuk úgy, rendhagyó szerkezetű regényként tekint erre a – meglehetősen vaskos, 450 oldalas – műre. Első olvasásra talán fel sem tűnik, csak az újralapozgatás-

nál, hogy a történetek szereplői egyre idősebbek: a tizenhét éves kamasztól az élete lejtőjére ért hetvenhárom éves öregemberig ívelnek a sorsok, egymásra rétegződve, holott egész más földrajzi helyeken, időben talán párhuzamosan. A férfi főszereplők legmarkánsabb közös vonása, hogy egyikük sem találja a helyét a világban: a gyakori helyváltoztatás, az úton levés, az utazás inkább hajszolódás számukra; vagy valami elől, vagy egy kitűzött cél érdekében autóznak vagy repülnek át Európa városain.

Szalay az önmagukkal való szembenézés aktusát, illetve annak képtelenségét csillantja meg valamennyi történetben hősei szemszögéből, egy kicsit azt sugallva: a férfinak ez úgy általában nehezebben megy. De vajon mitől? Épp ezt feszegetik a történetek, melyekből egy általános krízis látszik kirajzolódni: a férfiaság bizonyításának hagyományos terepei drasztikusan átalakultak, az emancipáció kiteljesedésével a férfinak újra kell pozicionálnia saját helyzetét, és ebben a modernitás és a globalitás a legkevesbé sincs segítségére. Szalay igen megnyerő írói gesztusa, hogy ki más, mint a *nő* a segítség – száguldozhatunk az információs vagy valóságos sztrádán ezerrel, ez az atavisztikus felállás egyelőre semmit nem változott. A történetekben helyet kapó nők ettől még a legkevesbé sem angyali lányok és asszonyok, sőt. Van köztük lepukkant és férje által elhanyagolt prágai háziasszony, törtető újságszerkesztő, külföldi kurválkodásból élő, butácska lány vagy egy milliárdost kiszípolyozó exfeleség. Mégis, a hozzájuk fűződő viszony talán a legfontosabb mozzanata a férfi hősök önképe kialakításának – például hogy a lerobbant háziasszonyt végül a kamasz haverja haggolja el, mintegy a barátság elárulásaként; a milliárdostól elváló feleség követelőzése az utolsó csepp a pohárban az önfelszámolásra felkészült nagymenőnek; a londoni szexmunkába belefásult lány, aki csak álom marad az őrzésére kirendelt fiúnak, már észre sem veszi annak őszinte emberi gesztusait. A sanyarú múltjával leszámolni igyekvő újságíró pedig úgy ugrik a kiszemelt zsákmányra főnöknője utasítására, mint egy kutya a gazdája parancsára.

A kilenc történet változó intenzitású, és valamiképp a kötet első felébe sűrűsödnek a különösen jól megírt darabok. Ezek közül is ki-

emelkedik a Londonba ingázó, barátnőjüket futtató magyar fiatalok elbeszélése – nem egyszerűen magyar vonatkozása miatt, noha a húsbavágó társadalmi látleletre minden magyar olvasó felkapja a fejét –, hanem az alá- fölrendeltségi viszonyok, a kiszolgáltatottság alattomos természetének érzékeny ábrázolása okán. Ennek a történetnek a legrokonszenvesebb a főhőse is, Balázs, aki a maga kigyúrt lágyszívűségével a szeretetet keresi egy végképp szeretet nélküli világban. Nehezen feledhető a vesztes alakját felvonultató hetedik elbeszélés, amelyben egy Horvátországban élő középkorú angol férfi már-már misztikus eredetű lúzersége átkát próbálja levetetni magáról egy javasasszonnyal. Murray vergődése baljós tragikomédia: szinte süt a sorokból, hogy már nem sokáig képes hordozni a – nyilvánvalóan belőle fakadó – állandó veszteslét terhét. Egészen más-képp dolgozza fel a mizerabilitást a ciprusi nyaralásra magányosan elinduló, húsz év körüli srác, aki a lepukkant környéken feladja azon kalandok reményét, amelyekkel később majd henceghetne, és belemegy az egyetlen kínálózó „flörtbe” a borzongatóan hájas lánnyal – akinek azonban kapcsolt áruként ott az anyja is.

David Szalay hősei a maguk módján mind a sikert kergetik, kinek mit jelent ez: egy komolyabb építési befektetés lehetőségét egy ingatlanügynöknek, vagy élete utolsó éveinek értelmes eltöltését egy jómódban megöregedett, ám szexuális identitását mindvégig elhazudó férfinak. Csakhogy a megoldások egyre-másra kisiklani látszanak a kezükből, önmaguk előtt tehát mindannyian vesztesek: akár jachtokkal bíró nagyvállalkozók, akár csóró kamaszok. *C'est la guerre* – idézi a szólást Kristian, a dán újságíró, akinek egy miniszter lejárata hozza meg a nagy sztorit, majd az elbeszélés végén elismétli: „Igen, most már erről szól az egész. Erről. A *guerre*-ről.” Szalay férfi hőseinek új idők új csatamezőin kell helytállniuk, ahol ugyan vér csak ritkán folyik, az áldozatok mégis életbevágóan súlyosak.

Vedd fel a tempót, amit a világ diktál – halljuk ki a dübörgő követelőzést a novellákból, ami minden főszereplő fülében ott zatonkol, ám megfelelni ennek képtelenség. Ahogy a modernitás, a média és tömegtársadalom diktálta „férfieszménynek” sem lehet. A világ immár határtalan, Európa át- és bejárható, az értékek kon-

vertálhatók, a lehetőségek és az elvárások globálisak, derül ki a *Minden, ami férfi* történeteiből, ám hogy ez a szabadság a javunkat szolgálja-e – nos, Szalay regénye elolvasása után nehéz volna pozitív mérleget vonni. A *Minden, ami férfi* számos ponton eszünkbe juttathatja Michel Houellebecq világát, azzal a különbséggel, hogy a francia író jóval kevésbé engedti közel olvasóját a maga cinikusan kiábrándult férfi hőseihez. A *Lanzarote* szigetén nyaraló jómódú férfiak egzotikumhajhászása mögött ugyan hasonlóképp felsejlik az európaiság eszméjének hanyatlása, ám Houellebecq kíméletlen szarkazmussal számol le minden értékkel, a nőktől kezdve a környezetvédelmen át a vallásokig. Szalay világa ennél sokkal humánusabb – mondjuk ki: szerethetőbb –, hiszen a globális szorongásból fakadó szenvedésre tapint rá rendkívüli érzékenységgel.

A gondosan részletezett leírásokból kibomló táj – Toszkánától Ciprusig, Drezdától Zágrábig – állandó kísérője az eseményeknek, amelyeket sokszor épp a környezet hív életre. Szalay mondatait – Kiss Gábor Zoltán ihletett fordításában – zeneiségük és váltakozó dinamikájuk miatt élvezet olvasni. Tudva, hogy mindennek szerepe és jelentése van – egy Audi-belső leírásának, egy apátság bejárata felett feszülő latin feliratnak, egy egyirányú utcába navigáló, elvétett manővernek – a feszült olvasói figyelem csak ritkán lankad –, hiszen minden apró részlet fontos alkotóeleme a művészi igényel kirakott mozaiknak. Szokatlan megoldás bizonyos mondatok kiemelése a tördeléssel: egy-egy sor olykor teljesen szabálytalanul, középre zárva vagy elcsúsztatva jelenik meg, sőt akár önálló oldalon, egyetlen szóként, ami versszerűvé teszi a szöveg(ek) egészét. Szalay olykor rá is játszik erre: az egyes szakaszok „szó bennszakad” típusú lezárásai, a mantyszerűen ismételt mondatok, az állandó jelzők, az erős költői képek eposzi dinamikával ruházzák fel a regényt. A történetek megoldás nélküli, finom mozdulattal elsimított befejezései arra emlékeztetnek, ahogyan a partot csapkodó tenger hullámai viszszahúzódnak, elmosódó formákat hagyva maguk után a homokban – nézjük gyönyörűségére.